

บทที่ 1

ความหมายและชนิดของกลุ่ม

- ความหมายและลักษณะของการเป็นกลุ่ม
- สาเหตุที่คนมาเข้ากลุ่ม
- ชนิดของกลุ่ม
- จำแนกตาม ลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคล
- จำแนกตาม ลักษณะโครงสร้างของกลุ่ม
- จำแนกตาม ทัศนคติ
- จำแนกตาม ความรู้สึกของบุคคล
- จำแนกตาม วัตถุประสงค์และบทบาทของสมาชิก
- พฤติกรรมร่วมของฝูงชน(group behavior)
- การควบคุมฝูงชน
- การแพร่ระบาดของอารมณ์
- บทสรุป
- คำความท้ายบท

กล่าวนำ

มนุษย์เมื่อถือกำเนิดมา ก็จะถูกแวดล้อมด้วย พ่อ แม่ พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ฯลฯ พอเติบโตขึ้น สามารถเดินได้ พูดได้ เล่นได้ ก็ออกไปเล่นนอกบ้านกับเพื่อน ๆ พอโตขึ้นอีกหน่อยก็ต้องไปโรงเรียน เข้ากลุ่มกับเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนและครู พอเข้ามหาวิทยาลัยก็ต้องอยู่ในชีวิตที่เป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นอีก กว้างขึ้นอีก รู้จักคนมากขึ้น เมื่อเรียนจบออกไปทำงานก็ต้องมีชีวิตอยู่ในกลุ่มในที่ทำงานอีก ถึงเวลามีครอบครัว แต่งงานมีลูกเราก็ต้องอยู่ในกลุ่มอีก เป็นอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ เวลาที่เราจะไม่ต้องเข้ากลุ่มเลยคือ เมื่อเราไม่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ดังนั้น กลุ่มจึงมีความสำคัญสำหรับมนุษย์มาก เพราะมันอยู่ใกล้ชีวิตเรา เป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา เพราะฉะนั้นจิตวิทยาจึงสนใจเรื่องกลุ่ม โดยเน้นที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม ศึกษาถึงอิทธิพลที่คนจะได้รับจากกลุ่ม และกลุ่มจะได้รับจากคน กลุ่มทำให้พฤติกรรมของคนเปลี่ยนไปอย่างไร เป็นต้น ซึ่งจิตวิทยาแขนงที่สนใจศึกษาเรื่องในกลุ่มนี้ก็คือ จิตวิทยาสังคม นั่นเอง

ความหมายของกลุ่ม

คำว่า กลุ่มนั้น ถ้าเราอธิบายอย่างง่าย ๆ สั้น ๆ อาจให้ความหมายได้ว่า กลุ่ม คือ “การที่มีคนมาอยู่รวมกันหลาย ๆ คนในขณะเดียวกัน” หรือกลุ่ม คือ “การที่มีคนมากกว่าหนึ่งคนมารวมกันเป็นกลุ่ม” เพราะฉะนั้นถ้าเรามองเห็น คนยืนออกัน เพื่อจะขึ้นลิฟท์เข้าชั้นเรียน

ประมาณ 7-8 คน ก็สามารถ พูดได้ว่านั่นคือ กลุ่มคนหรือ อาจเป็นกลุ่มคนที่รอขึ้นรถประจำทาง กลุ่มคนที่ขึ้นรถไฟฟ้าที่ซานชลา เป็นต้น ความจริงนั้น คนที่มารวมกันในลักษณะอย่างนี้ ก็เป็นกลุ่มเหมือนกัน แต่ในทางจิตวิทยาแล้ว ถือว่า ไม่ใช่กลุ่ม หรือ ยังไม่เป็นกลุ่มที่แท้จริง ทางจิตวิทยาถือว่า เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่คนกลุ่มหนึ่งมาอยู่ใกล้กันโดยบังเอิญ ในช่วงหนึ่งของชีวิตโดยไม่เกี่ยวข้องกัน แล้วต่างคนก็ต่างไป ซึ่งเรียกว่า Aggregation (อ้างจากทฤษฎี เปาโรหิตย์ 2521) เพราะเหตุใด ทางจิตวิทยา จึงไม่ถือว่า กลุ่มคนรอขึ้นลิฟท์ หรือ กลุ่มคนรอรถประจำทาง เป็นกลุ่มที่แท้จริง ก็เพราะว่า กลุ่มคนพวกนี้ยังขาดคุณสมบัติหลาย ๆ อย่างที่คนอยู่ในกลุ่มควรมีร่วมกัน เช่น ขาดการทำงาน หรือกิจกรรมร่วมกัน ขาดเป้าหมายร่วมกัน ขาดความสัมพันธ์กัน เนื่องจาก ต่างคนต่างก็มีจุดมุ่งหมายของตนเอง ไม่ขึ้นแก่กัน เช่น พารถไฟมาจอดเทียบชานชลา คนเหล่านี้ก็จะแย่งกันขึ้นไปเพื่อหาที่นั่งโดยสารไปถึงปลายทางของตน เมื่อถึงสถานีไหนใครที่ต้องการลงก็ลงไป ใครที่ยังไม่ถึงที่หมายก็นั่งต่อไป และระหว่างที่นั่งไปก็ไม่ได้มีการทำกิจกรรมใด ๆ ร่วมกัน อาจจะมีการพูดคุยทักทายกันบ้าง ก็แล้วแต่นั้น แต่หากว่า เกิดมีเหตุการณ์พิเศษขึ้นเช่น เกิดการจี้ปล้นรถไฟขบวนนี้ ผู้โดยสารทั้งหลายก็อาจมีกิจกรรมร่วมกันขึ้น ผู้โดยสารกลุ่มหนึ่งจัดการเรื่องการนำความไปแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ อีกกลุ่มหนึ่งช่วยดูแลความปลอดภัยของคนอื่น ๆ ว่ามีใครได้รับบาดเจ็บบ้าง ถ้ามีก็จัดการนำส่งโรงพยาบาล บางกลุ่มมีการพูดคุย สนทนา วิพากษ์ วิวิจารณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีการวิตกกังวลห่วงใยผู้ได้รับบาดเจ็บ สภาพเหล่านี้เอง ถือว่ากลุ่มผู้โดยสารขบวนรถไฟกลุ่มนี้ ได้มีสภาพเป็นกลุ่มที่แท้จริงแล้ว

ดังนั้น การที่จะเป็นกลุ่มที่แท้จริงและเป็นกลุ่มที่มีความหมายทางจิตวิทยาได้นั้น จำเป็นที่จะต้องมี **ลักษณะที่จำเป็นสำหรับกาเป็นกลุ่ม** ดังนี้คือ

- 1) ประกอบด้วย บุคคลอย่างน้อย 2 คนมารวมกัน
- 2) คนในกลุ่มจะต้องมี การปะทะสัมพันธ์(Interaction)กัน ซึ่งหมายถึง การมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง มีอิทธิพลต่อกัน มีการกระทำตอบโต้กันและกัน พฤติกรรมของคนหนึ่งย่อมมี อิทธิพลต่ออีกคนหนึ่งและมีอิทธิพลต่อกลุ่มด้วย
- 3) มีความสนใจร่วมกัน (Common Goal) แต่ละกลุ่มที่กำลังเกิดขึ้น ก่อตั้งขึ้นย่อมต้องมีแนวทาง จุดประสงค์ และ ความมุ่งหมายว่า จะทำอะไร และทำอย่างไร เพื่อให้ได้อะไร ซึ่งหลาย ๆ กลุ่มก็มีแตกต่างกันไป แต่สมาชิกของกลุ่มนั้น ๆ ย่อมมีความสนใจเหมือน ๆ กัน จึงได้มาร่วมอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น เรามีความสนใจด้านศาสนาพุทธมาก เราก็ไปสมัครเป็นสมาชิกของชมรมพุทธศาสตร์ แต่อีกคนสนใจทางด้านการศึกษาหรือสังคมก็ไปสมัครในชมรมพัฒนาชนบท อีกคนสนใจด้านกีฬาว่ายน้ำ ก็ไปสมัครอยู่กับชมรมว่ายน้ำ เป็นต้น

4) มีแบบแผนต่อกัน (Social Behavior Patterns) หมายถึงเมื่อคนเข้ามาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มแล้ว เราหมายถึง กลุ่มที่แน่นอน มีจุดประสงค์แน่นอน ก็ต้องมีการกำหนดสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้กลุ่มเกิดแบบแผนที่แน่นอนลงไป คือ กำหนดความรับผิดชอบ แบ่งงานกันทำ ใครทำหน้าที่อะไรบ้าง กำหนดลำดับการบังคับบัญชา อาวุโส และอำนาจ ใครจะสั่งใคร ใครต้องรับคำสั่งจากใคร อันนี้ถ้าเป็นกลุ่มใหญ่มีสมาชิกมาก ๆ เป็นทางการมาก ๆ เช่นกลุ่มธุรกิจ กลุ่มอาชีพ กลุ่มคนทำงาน แบบแผนเหล่านี้ จะต้องแน่นอน ตายตัว เครื่องครัด แต่ถ้าเป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ หรือกลุ่มเล็กมีคนน้อย ๆ แบบแผนเหล่านี้ อาจไม่ชัดเจนเช่นกลุ่มครอบครัว แม่อาจเป็นใหญ่กว่าพ่อ เป็นผู้สั่งพ่อก็ได้

- สาเหตุที่คนมาเข้ากลุ่ม

มีนักจิตวิทยาสังคมบางคนบอกว่า เหตุที่มนุษย์มาเข้ากลุ่มนั้นมาจากแรงจูงใจ ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้เราอยากเข้าร่วมในกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ก็มาจาก ความต้องการของมนุษย์เรานั้นเอง

มนุษย์ต้องการอะไรบ้าง นอกจากปัจจัย 4 แล้ว เรายังต้องการความรัก ความมั่นคง ความยอมรับจากผู้อื่นและสังคม ต้องการความอบอุ่น ความมีหน้ามีตา มีชื่อเสียง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้คนอยากได้มาซึ่งเพื่อน ความสนุกสนาน ตำแหน่งหน้าที่ เงิน ศักดิ์ศรี เกียรติยศ และถ้าเราไม่มีกลุ่ม เราก็จะไม่ได้มา ถ้าเราอยู่คนเดียว เราจะมีเพื่อนได้อย่างไร ใครจะรู้บ้างว่า เรามีความสามารถ พุดได้เก่ง รำละครได้สวย ร้องเพลงได้เพราะ วางแผนเก่ง เราก็จะไม่ได้รับการยกย่อง ยอมรับจากเขา

เพราะฉะนั้น กลุ่มแต่ละกลุ่ม ต่างก็มี แนวทางเป้าหมายต่าง ๆ กัน ซึ่งสามารถสนอง ความต้องการต่าง ๆ ของคนได้ เช่น กลุ่มพุทธศาสนิกก็สนองความต้องการของคนที่ต้องการสงบทางใจ ความรู้สึก ว่ามั่นคงปลอดภัย กลุ่มธุรกิจ ก็สามารถสนองความต้องการของคนที่ต้องการความสุขสบาย การยอมรับว่าเป็นคนมีเงิน กลุ่มกีฬา ก็สามารถสนองความต้องการของคนที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย และคนเราก็ไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมในกลุ่ม ๆ เดียว เพราะคนเรามีความต้องการหลาย ๆ อย่างหลาย ๆ ด้าน จึงสามารถเข้าไปอยู่หลาย ๆ กลุ่มที่จะสนองความต้องการด้านนั้น ๆ ของเราได้

ส่วนสาเหตุที่ทำให้คนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม นั้น อาจกล่าวได้ว่าการที่บุคคลจะเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มใด จะต้องมีความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างน้อยที่สุด ก็จะต้องมี เหตุตั้งต่องานนี้ ไม่ประการใดก็ประการหนึ่ง

1. เพราะความชอบพอเป็นส่วนตัวกับสมาชิกของกลุ่มนั้น หรือที่เรียกกันว่า ถูกเพื่อนชักจูงไป
2. เพราะพอใจในจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ๆ หรือจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ๆ ตอบสนองอุดมการณ์ของตนเอง จึงทำให้ต้องไปเข้ากลุ่มเขา
3. เพราะพอใจในกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งให้ความสนุกสนาน หรือให้ความพึงพอใจอย่างที่ต้องการ ในบางครั้ง แม้ว่าตนเองจะไม่สนใจต่อจุดมุ่งหมายของกลุ่ม แต่ก็พอใจที่จะได้ทำกิจกรรมของกลุ่ม หรืออาจจะเป็นทางที่กลับกันก็ได้
4. เพราะพอใจทั้งกิจกรรมและจุดมุ่งหมายของกลุ่ม
5. เพราะพอใจที่จะมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มตามลักษณะของความต้องการทางจิตวิทยา คือความต้องการที่จะมีส่วนผูกพันกับบุคคลอื่น (Need For Affiliation) บุคคลที่มีความต้องการประเภทนี้สูง จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มได้โดยง่าย ทั้ง ๆ ที่ไม่ว่าจะชอบใจในจุดมุ่งหมายหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือไม่ ขอแต่เพียงว่าให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพการเป็นอยู่อย่างโดดเดี่ยว เท่านั้น (ฉลอง ภิรมย์รัตน์, 2521)

การแบ่งชนิดของกลุ่ม

การแบ่งชนิดของกลุ่ม อาจแบ่งได้ หลายประเภท ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรายึดเป็นหลักในการแบ่ง

ประเภทที่ 1 การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แบ่งได้เป็น 2 ชนิด

1.1 กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group)

1.2 กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group)

1.1 กลุ่มปฐมภูมิ คือ กลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความสัมพันธ์แบบเหนียวแน่นจนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือมีความเข้าใจกันอย่างแน่นแฟ้น ห่วงบรยาย ยังไม่เป็น กลุ่มแบบปฐมภูมิ เพราะยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตัวอย่างของกลุ่มปฐมภูมิที่เห็นได้ชัดคือ กลุ่มครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวมีต่อกันโดยอารมณ์ เป็นเครื่องยึดโยง ถ้าขาดใครไปคนหนึ่ง เช่น ขาดพ่อ จะหาคนมาแทนที่ก็ไม่ได้ ถึงจะมีพ่อใหม่ก็แทนคนเก่าไม่ได้

Cooley ให้ความหมาย Primary group ว่า เป็นกลุ่มที่มีการติดต่อ สังคมเกี่ยวข้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ตัวต่อตัวและเป็นพื้นฐานในการหล่อหลอมนิสัยใจคอ และแนวความคิดให้แก่บุคคล ซึ่งทำให้บุคคลมีลักษณะที่เป็น แบบอย่างคล้าย ๆ กัน ในกลุ่มเบื้องต้นนี้ คนจะมีความรู้สึกว่าเป็น พวกเรา (we group) ซึ่งจะมีความเห็นอกเห็นใจกันและมีความรู้สึกร่วมกัน

กลุ่มเพื่อนบ้านเรือนเคียง ไปมาหาสู่ สนทนาสนมออาศัยไหว่วานช่วยเหลือกัน ก็เป็นกลุ่มปฐมภูมิ ในสังคมแบบชนบท หมู่บ้านเดียวกันก็จัดเป็นกลุ่มปฐมภูมิ ทุกคนรู้จักกันหมด นับถือกัน เป็นญาติพี่น้อง

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มที่เรียกว่า ปฐมสัมพันธ์ (Primary Relations) ซึ่งหมายถึง กลุ่มที่อาจเกิดขึ้นได้ในกลุ่มคนที่มีสมาชิกจำนวนมาก เช่น ความรู้สึกว่าเป็นสี เป็นพวกเดียวกัน มาจากสถาบันการศึกษาเดียวกัน ก็มีการคบหา สนทนากล้าชิดกันมากกว่าผู้ที่มาจากที่อื่น ๆ

มีข้อนำสังเกตสำหรับกลุ่มปฐมภูมิคือ การทำตามกลุ่มมากเกินไป หรืออะไร ๆ ก็เลือกสีเดียว หมู่เดียวเอาไว้ก่อน อาจทำให้เกิดผลเสีย เป็นการเล่นพวกเล่นพ้อง ขัดความเจริญได้เหมือนกัน (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2521)

- ความสำคัญของกลุ่มปฐมภูมิ

1) เป็นกลุ่มที่เสริมสร้างถ่ายทอด ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยวิธีการสังคมกรรม และคอยควบคุมดูแล ให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบแห่งการดำรง อันพึงประสงค์ของสังคม เช่น จากการทำพ่อแม่ อบรมเลี้ยงดูให้ลูกให้อยู่ในขอบข่ายแห่งความดีงาม

2) เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง หรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลงในสังคม เพราะอิทธิพลของผู้ผู้นำในครอบครัวย่อมสร้างทัศนคติ ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ในอันที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง และถ้าหากครอบครัวทุกครอบครัวมีการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงในสังคม สังคมโดยส่วนรวมก็จะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงด้วย

3) เป็นกลุ่มที่กำลังใจในการปฏิบัติงานสูงและผลผลิตของงานก็สูงด้วย Steiner (1982) ได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้ ได้พบความจริงว่า ผลผลิตต่อคนจะมีค่าสูง เมื่อเทียบกับผลผลิตต่อคนของการปฏิบัติงานของกลุ่มขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพราะกลุ่มปฐมภูมิมีสมาชิกที่ร่วมใจกันดีกว่ากลุ่มทุติยภูมิ, ความเสียสละ, ความมานะพยายาม ความอดทน และความกล้าหาญ จะมีในสมาชิกในกลุ่มประเภทนี้มาก ได้มีการวิจัยทางทหารพบว่ากลุ่มหน่วยกล้าตาย ซึ่งมีทหารจำนวนน้อย จะกระทำการรบได้ดีเยี่ยม และมีประสิทธิภาพสูง

4) เป็นกลุ่มที่อาจจะซ่อนอยู่ในกลุ่มทุติยภูมิ ฉะนั้นผลการปฏิบัติงานของกลุ่มปฐมภูมิ มีส่วนช่วยให้กิจการของกลุ่มทุติยภูมิดีขึ้นได้ ถ้าผู้บริหารรู้จักใช้ประโยชน์จาก กระบวนการกลุ่มในการปฏิบัติงาน

5) เป็นกลุ่มที่อาจนำไปใช้ประโยชน์ ในด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนได้โดยใช้ระบบกลุ่มในการเรียนของนักเรียน

6) เป็นกลุ่มที่อาจจะนำไปใช้ ในการบำบัดความผิดปกติทางจิตของบุคคลได้ที่เรียกกันว่า Psychotherapy Group (ฉลอง กิรมย์รัตน์, 2521)

1.2 กลุ่มทุติยภูมิ คือกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น และมีระเบียบแบบแผนมากกว่าแต่มีอิทธิพลต่อคนน้อยกว่า กลุ่มทุติยภูมิถ้าขาดใครไปคนหนึ่ง เราก็หามาแทนที่ได้ เพราะคนในกลุ่มไม่มีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้งมาก เช่น ทีมฟุตบอล ผู้เล่นปีกซ้ายขาดเราก็หาปีกซ้ายคนใหม่ได้

Olmstead (1959) ให้ทรงเห็นว่า Secondary Group ไม่เป็นส่วนตัวเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ และเป็นทางการ เป็นกลุ่มใหญ่ซึ่งสมาชิกจะมีการติดต่อกันเป็นครั้งคราว และติดต่อกัน โดยการเขียน มากกว่า การพูดจา

ในกลุ่มทุติยภูมินั้น รูปแบบความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มจะเป็นในรูปบทบาทต่อบทบาท เช่น บทบาทของนายจ้างกับลูกจ้าง ไม่ถือตัวบุคคล เป็นหลัก และมีการกำหนด หน้าที่ ความรับผิดชอบ ของบุคคลไว้อย่างชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร ความสัมพันธ์เช่นนี้ ทำให้คนเห็นห่าง ไม่มีความผูกพันทางใจต่อกัน ไม่มีการเห็นอกเห็นใจกัน มุ่งแต่เรื่องงานเป็นใหญ่ ตัวอย่างของกลุ่มทุติยภูมิเช่น บริษัท ห้างร้าน โรงเรียน ธนาคาร องค์กรสมาคมต่าง ๆ หน่วยงาน ธุรกิจ มหาวิทยาลัย กระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น

ในกลุ่มทุติยภูมินั้น สมาชิกปฏิบัติตามปทัสสถานของกลุ่ม ด้วยความจำยอมเพื่อให้เป็นการง่ายแก่การปฏิบัติ และตามความสนใจที่จะทำปทัสสถานของกลุ่ม ทุติยภูมิมีรากฐานมาจากความเป็นทางการ และระบบความสัมพันธ์ที่กว้างใหญ่ การโต้ตอบระหว่างสมาชิกใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ไม่เป็นระดับส่วนบุคคล เช่นการที่เราเดินเข้าไปฝากเงินที่ธนาคาร เราติดต่อกับพนักงานตามบทบาทของลูกค้ากับพนักงานธนาคารเท่านั้น เราจะไม่ไปเกี่ยวข้องกับลูกของเขา หรือความรู้สึกของเขา ว่าสุขสบายดีอย่างไร เราจะติดต่อกับพนักงานเพียงให้เขารับเงิน และลงบัญชีให้เราถูกต้องเท่านั้น แล้วเราก็ไปทำอย่างอื่นต่อไปจนกว่าเราจะเกิดความต้องการมาใช้บริการของธนาคารอีก จะสังเกตได้ว่า ตลอดวันหนึ่ง ๆ เราเกี่ยวข้องกับกลุ่มทุติยภูมิอยู่ตลอดเวลา และความสัมพันธ์ก็อยู่ในระดับทุติยภูมิ เช่น กับคนขายตัวรถเมล์ กับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย กับคนขายของในห้างสรรพสินค้า และคนในที่ทำงาน ฯลฯ ความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเพียงผิวเผินเพื่อให้งานเสร็จสิ้นไป เมื่อการกระทำสิ้นสุดลง ได้ผลงานแล้ว เราก็แยกจากกันจนกว่าเราจะต้องการเช่นนั้นอีก แต่ความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิจะไม่คงที่เสมอไป จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางปฐมภูมิก็ได้ เช่นถ้าเราไปที่ธนาคารนั้นบ่อย ๆ จนคุ้นเคย ก็อาจจะสนิทสนมกับพนักงานจนกลายเป็นเพื่อนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นก็ได้(อ้างจากมุกดา ศรียงค์, 2523)

- ความสำคัญของกลุ่มทุติยภูมิ

1) มีบุคคลหลายฝ่ายมาร่วมกันเพื่อมุ่งที่จะทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน มีผลประโยชน์ต่อกัน ดังนั้น การจัดโครงสร้างของกลุ่มจึงเต็มไปด้วยระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่สมาชิกเห็นชอบร่วมกัน และยอมรับร่วมกันด้วย

2) กิจกรรมของกลุ่มประเภทนี้ จะมีผลในด้านส่วนรวมของสังคม หรือประเทศชาติ ดังนั้น หากมีการจัดการ และจัดระเบียบไม่ดีแล้วก็จะทำให้สังคมส่วนรวมต้องเสียหายไปด้วย กลุ่มประเภทนี้เป็นกลไกของรัฐโดยตรง การดำเนินการไม่รัดกุม ย่อมหมายถึงความเสียหายจะเกิดขึ้นแก่รัฐโดยตรง การศึกษาในเรื่องนี้ถือเป็น แขนงวิชาที่กว้างขวางมากเช่นวิชาการจัดการ, การบริหาร, การจัดการ, กระบวนการงาน, การสื่อความหมาย ฯลฯ (ฉลอง ภิมย์รัตน์, 2521) ประเภทที่2 การแบ่งตามลักษณะโครงสร้างของกลุ่ม แบ่งได้เป็น 2 ชนิด

2.1 กลุ่มที่เป็นทางการ หรือกลุ่ม รูปนัย (Formal group)

2.2 กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ หรือกลุ่ม อรูปนัย (Informal group)

2.1 กลุ่มที่เป็นทางการ หรือกลุ่ม รูปนัย คือกลุ่มที่มีกฎเกณฑ์วางไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้ดำเนินไปอย่างมีหลักการและมีระเบียบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มประเภทนี้มีจำนวนสมาชิกมาก ไม่สามารถพูดคุย หรือบอกกันได้ด้วยปากเปล่าได้ทั่วถึง การปฏิบัติตนในการเข้ากลุ่มของสมาชิกย่อมเป็นไปตามข้อตกลง ระเบียบปฏิบัติ หัวข้อประชุม หรือรายการที่ได้ตกลงเอาไว้ เช่นกลุ่มข้าราชการ สมาคม กลุ่มสัมนา สโมสร ฯลฯ ดังนั้น กลุ่มทุกขุมมีทั้งหลาย มักจะต้องเป็นกลุ่มที่เป็นทางการด้วย

2.2 กลุ่มที่ไม่เป็นทางการหรือกลุ่มอรูปนัย คือกลุ่มที่ไม่มีกฎเกณฑ์อันใดวางไว้อย่างตายตัว ไม่มีพิธีรีตอง เช่นกลุ่มเพื่อนฝูงที่รักชอบกัน มาพบปะกันกลุ่มครอบครัว กลุ่มวงสุรา กลุ่มกีฬา ฯลฯ ซึ่งพวกนี้จะนัดพบกัน นัดเจอกันหรือแยกย้ายกันได้ ขึ้นอยู่กับความสะดวกของสมาชิกกลุ่ม กลุ่มอรูปนัยนี้อาจเป็นสมาชิกของกลุ่มรูปนัยก็ได้ แต่การติดต่อเกี่ยวข้องกับไม่ได้เกี่ยวกับงาน และเป็นการติดต่อที่ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในแผนงานเลย เช่นเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานในบริษัทแห่งหนึ่ง นอกจากจะมีการติดต่อประสานงานกันตามหน้าที่แล้ว อาจจะมีการพูดคุยกัน กินข้าวด้วยกัน ระบายความทุกข์สุขเรื่องส่วนตัว หรืออาจชอบพอสันทสนมกันกลายเป็นกลุ่มย่อย ๆ ภายในบริษัทก็ได้

ประเภทที่3 การแบ่งตามทัศนคติ แบ่งได้เป็น2 ชนิด

3.1 กลุ่มอ้างอิง (Reference group)

3.2 กลุ่มสังกัด (Membership group)

3.1 กลุ่มอ้างอิง หมายถึง กลุ่มที่บุคคลไม่ได้เป็นสมาชิกแต่ยึดถือว่า กลุ่มนั้น ๆ มีความหมายมากสำหรับตนเอง และยึดเป็นแบบฉบับ กลุ่มอ้างอิง ในความหมายปัจจุบัน ไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มบุคคลเสมอไป อาจเป็นอะไรก็ได้ที่บุคคลในสังคมยึดเป็นแบบอย่าง เช่นเป็นวีรบุรุษ อุดมการณ์

ลัทธิต่าง ๆ บุคคลตัวอย่าง ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า บุคคลปฏิบัติตาม กลุ่มอ้างอิงหรือสิ่งที่เขายึดถือ นั้น เช่นตัวบุคคลที่นิยมชมชอบ หรือ พรรคการเมือง หรือลัทธิใดลัทธิหนึ่ง โดยใจสมัคร ทำตามด้วยความศรัทธา นิยมชมชอบจริง ๆ ไม่ได้ถูกบีบบังคับ

3.2 กลุ่มสังกัด หมายถึง กลุ่มที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่ ไม่ว่าจะป็นกลุ่มใดก็ตาม เช่นกลุ่มอนุรักษ ธรรมชาติ กลุ่มชมรมคนโสด กลุ่มสมาคมแม่บ้านทหารบก กลุ่มสมาคมข้าราชการพล เรือน หรือกลุ่มชมรมรวมพัฒนาชนบท ผู้ที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม จะต้องยอมรับ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถาน ข้อห้ามของกลุ่มมาเป็นของตนด้วย ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่เห็น ด้วย แต่ก็จำยอมปฏิบัติตามกลุ่ม เพราะเมื่อได้ชื่อว่าเป็นคน ๆ หนึ่งในกลุ่มแล้ว ก็ต้องกระทำใน สิ่งที่ คนส่วนใหญ่ในกลุ่มเขาปฏิบัติกัน

จากการทดลองของ Allport นักจิตวิทยาสังคมคนสำคัญ ได้ทดลองถามนิสิตที่สอน โดย ใช้คำถามว่า “ข้าพเจ้าเป็นใคร?” พบว่านิสิต 75% ตอบว่า ตัวเองสังกัดกลุ่มทั้งสิ้น แสดงว่า ชาวตะวันตกส่วนใหญ่จะต้องมี กลุ่มสังกัด หรือไปเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มพรรคการเมือง กลุ่มกีฬา กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคมต่าง ๆ ประเภทที่ 4 การแบ่งกลุ่มตามความรู้สึกของบุคคล แบ่งได้เป็น 2 ชนิด

4.1 กลุ่มวงใน (In group)

4.2 กลุ่มวงนอก (Out group)

4.1 กลุ่มวงใน ได้แก่กลุ่มที่มีความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มของตัวเอง หรือตนเองเป็นเจ้าของ หรือสมาชิกของกลุ่มนั้น เช่น กลุ่มพวกคนรวยด้วยกัน กลุ่มที่มีเชื้อชาติ หรือผิวอย่าง เดียวกัน กลุ่มอาชีพอย่างเดียวกัน กลุ่มสถาบันการศึกษาเดียวกัน

คนที่อยู่ในกลุ่มจะยึดว่ากลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของตัวเขา เขาเป็นเจ้าของกลุ่มนี้จริง ๆ ทำให้ เกิดความรู้สึกว่าเป็น “พวกเรา” ไม่ใช่ใครอื่นไกล กลุ่มวงใน จึงเรียกอีกชื่อ ได้ว่า กลุ่มพวก เรา (We group) เช่น เรามักจะพูดและคิดกันว่า เราชาวไทยเราเป็นพวกคนเดินดิน เราเป็นคนภาค เหนือ เราเป็นชาวดั้ เป็นต้น ความรู้สึกอันนี้ทำให้เกิดการเล่นพรรคเล่นพวก อาจเกิดการแตก แยกกันได้ ถ้ามีความเข้มข้นสูงมาก ๆ

การแบ่งกลุ่มวงในนี้ เป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิด “ระยะห่างทางสังคม” (Social Distance) คำว่าระยะห่างทางสังคมนี้มิใช่เป็นระยะที่ห่างกัน แต่เป็นการห่างกัน ทางความ สัมพันธ์ หรือความสนิทสนมคุ้นเคยกัน (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2521) เราอยู่ในกลุ่มของเรา ก็จะ สังสรรแต่กับพวกเรา และไม่ยอมให้คนนอกกลุ่มเข้ามาวุ่นวาย และอาจมองกลุ่มอื่น ว่าเป็นศัตรู บังเกิดความไม่ไว้วางใจกัน

4.2 กลุ่มวงนอก ได้แก่กลุ่มที่บุคคลไม่ได้ เป็นสมาชิกอยู่จึงไม่มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน เป็นกลุ่มอื่นที่ไม่มีความรู้สึกว่าเป็นของเรา แต่จะรู้สึกว่าเป็นคนละพวกกับเรา กลุ่มวงนอกจึงเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่า กลุ่มพวกเขา (They group)

ประเภทที่ 5 การแบ่งตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มและบทบาทของสมาชิกแบ่งได้เป็น 3 ชนิด (อ้างจากอลอง ภิรมย์รัตน์, 2521)

5.1 กลุ่มปฏิบัติงาน (Task-group)

5.2 กลุ่มพัฒนา (Growth-group)

5.3 กลุ่มมิตรภาพ (Friendship group)

5.1 กลุ่มปฏิบัติงาน เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีภาระหน้าที่ต้องปฏิบัติงาน โดยงานนั้นอาจร่วมกันทำโดยบังเอิญก็ได้ หรืออาจเป็นงานที่ทางกลุ่มเองเป็นผู้กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมาย เช่น วิทยุรุ่น 7-8 คน อยู่บ้านใกล้เคียงกัน ร่วมกันจัดตั้งเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยเข็นรถยนต์ที่เครื่องดับเนื่องจากน้ำท่วม ก็ถือว่าเป็นกลุ่มปฏิบัติงาน

5.2 กลุ่มพัฒนา เป็นกลุ่มที่สมาชิกส่วนมากสนใจในการเปลี่ยนแปลง ไม่ชอบสิ่งจำเจ น่าเบื่อ ส่วนมากเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มมากกว่าภายนอก และเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่คาดหวังว่าจะดีขึ้น (Positive direction) เช่น การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวสมาชิกเองให้พัฒนาขึ้นในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนหรือในเรื่องของทางศาสนา หรือกลุ่มบำบัดทางจิต, กลุ่มยกระดับจิตใจและกลุ่มอภิปราย ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น การปฏิบัติของกลุ่มเหล่านี้ จะสัมฤทธิ์ผล หรือไม่อย่างไร ทราบได้จากการประเมินผลจากความรู้ ความเชื่อและความรู้สึกด้านจิตใจ ของบรรดาสมาชิกเอง ไม่มีผลงานของกลุ่มที่ออกมาให้เห็นว่าดีหรือเลวแค่ไหน เหมือนอย่างกลุ่มปฏิบัติงาน

5.3 กลุ่มมิตรภาพ เป็นกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความพึงพอใจของสมาชิก เช่น พากันไปเที่ยวเตร่สนุกสนาน, จับกลุ่มตามความพอใจ, จัดตั้งวงไพ่, เล่นกีฬาาร่วมกัน กลุ่มมิตรภาพมักจะเกิดขึ้นเองโดยความพอใจของสมาชิก ไม่มีใครบงการให้กระทำจากภายนอกกลุ่ม กลุ่มประเภทนี้จึงทำการค้นคว้าวิจัยโดยการทดลองได้ยาก เพียงแต่สังเกตได้จากการติดตามรอดูเท่านั้น ไม่อาจบังคับกะเกณฑ์จากภายนอกได้อย่างกรณีของสองประเภทแรก

- พฤติกรรมร่วมของฝูงชน (Group Behavior)

มีการรวมกลุ่มของคนอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งสังคมวิทยาเรียกกันว่าพฤติกรรมฝูงชน หรือพฤติกรรมร่วมของฝูงชน (Collective behavior) กล่าวคือ มีคนมาก ๆ มาอยู่ในที่เดียวกัน โดยมักจะมาเพราะ ความกดดันทางอารมณ์ หรือความต้องการ ทำให้คนมาก ๆ นั้นกระทำสิ่ง

ได้ขึ้นมา เช่นการประท้วงขอขึ้นค่าแรง การประท้วงค่าโดยสารรถเมล์ขึ้นราคา การนัดหยุดงานของกรรมกร การเดินขบวนเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้คน ๆ เดียวไม่อาจทำได้ และมีแนวโน้มจะไม่เป็นไปตามกฎหมายตามปทัสถานทางสังคม และ วัฒนธรรม พฤติกรรมร่วมกันคนทำไปเพราะอารมณ์ชักนำไม่ใช่เป็นพฤติกรรมปกติของคนผู้นั้น ในความหมายอย่างกว้าง“พฤติกรรมร่วม” อาจหมายรวมถึง สังคมวิทยาทั้งหมด อย่างไรก็ตามก็ตีตามความเข้าใจทั่วไปแล้ว คำนี้หมายถึง การศึกษาสถานการณ์ทางสังคมซึ่งโดยทั่วไป ปราศจากโครงสร้าง (un-structured) และผลที่เกิดจากสถานการณ์นี้ เช่นฝูงชน (crowds) การจลาจล (riots) การฟื้นฟู (revivals) ประชาชาติ (public opinion) การนิยมชั่วคราว (fads) ขบวนการทางสังคม (social movements) ต่าง ๆ พฤติกรรมในสถานการณ์เช่นนี้ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นไปตามระเบียบแบบแผน สถานการณ์จะเปิดโอกาสให้มีการแสดงอารมณ์อย่างเต็มที่ที่มีการติดต่อสังสรร และอิทธิพลเหนือกันระหว่างบุคคลอย่างใกล้ชิด มีการต่อรองแข่งขันกันทางการเมือง และมีความคิดเห็น และความจงรักภักดีเกิดขึ้นมาชั่วคราวแล้วก็หายไป

พฤติกรรมร่วมส่วนใหญ่เกิดขึ้นเอง กล่าวคือ แบบการกระทำใหม่ และกลุ่มใหม่เกิดขึ้น เนื่องจากความรู้สึกต้องการอะไรบางอย่าง รู้สึกถูกกดขี่ และรู้สึกตื่นตันมากกว่าจะเป็นผลของการคิดเตรียมการโดยจงใจ โครงสร้างที่ไม่เป็นทางการ (informal structure) ซึ่งเกิดขึ้นในสมาคมต่าง ๆ นั้น เป็นผลของพฤติกรรมร่วม มองในอีกแง่หนึ่ง พฤติกรรมร่วมมักจะเกิดขึ้นพร้อมกับพฤติกรรมซึ่งมิได้เกิดขึ้นเองในทันทีทันใด และเป็นพฤติกรรมที่เป็นไปตามระเบียบควบคุมของสังคม การประกอบกันนี้เป็นลักษณะพบในเหตุการณ์สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์บางเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การก่อการประท้วงซึ่งมวลชนเข้าร่วมและการก่อการร้าย (อ้างจาก ประเสริฐ แยมกลินฟูง, 2509)

- สาเหตุที่คนเข้าร่วมในพฤติกรรมฝูงชน

- 1) เข้าร่วมเพราะความตื่นตัน อาจเป็นในรูปของความโกรธ ความกลัว หรือ ความมึนงง เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน เป็นการกระทำที่เป็นไปโดยบังเอิญ
- 2) เข้าร่วม เพราะเพื่อน หรือความภักดีต่อกลุ่ม
- 3) เข้าร่วมเพราะความสนุก
- 4) เข้าร่วมโดยการเป็นคนดู ซึ่งเข้าลักษณะที่เรียกว่า ไทยมุง
- 5) เข้าร่วมโดยเป็นผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเข้าผสมโรง

6) เป็นผู้ยุยง หรือก่อเหตุโดยจงใจ (บรรพต วีระสัย, 2519)

- ลักษณะสำคัญของ พฤติกรรมฝูงชน

1) มีสภาพเพียงชั่วคราวเท่านั้น การรวมตัวของกลุ่มชน หรือฝูงชนมีอยู่ในระยะเวลาที่จำกัด เช่น สามวัน เจ็ดวัน หรือ แม้แต่ชั่วโมงเดียวก็ได้ คนที่เดินไปมาบนถนนตามปกติ ไม่ใช่ฝูงชน แต่ขณะเห็นรถชนคนตาย อาจจะมีวิ่งเข้ามาดู ประเภทไทยมุงต่าง ๆ พร้อมกับวิพากษ์วิจารณ์แสดงออกทางอารมณ์ว่าใครถูกใครผิด เมื่อต่างคนได้แสดงออกอย่างเต็มที่แล้วเหตุการณ์คืนสู่สภาวะปกติ ฝูงชนก็จะสลายตัวไปโดยปริยาย

2) โครงสร้างไม่แน่นอนคลุมเคลือ เนื่องจากการรวมตัวเกิดจากความกดดันทางอารมณ์ หรือ สภาวะฉุกเฉิน ไม่มีแบบแผนการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ผู้คนไม่ได้เตรียมตัวว่าจะมีพฤติกรรมเช่นไร ทำให้ไม่มีแบบแผน ใครก็อยากจะทำอะไรออกมาเช่นไรก็ได้

3) เกิดปัญหาจากการที่ตกลงกันไม่ได้ จนเกิดสภาวะทางอารมณ์ที่ถึงจุด บุคคลที่สังกัดอยู่แต่ละกลุ่มจะถูกคาดหวังให้มีอารมณ์ร่วมกับกลุ่มในการเจ็บแค้นร่วมต่อต้าน

4. กฎเกณฑ์ทางสังคม และปทัสถานต่าง ๆ จะถูกยกเลิกไปโดยปริยายเพราะไม่มีใครทำตาม

5. ลดระดับการควบคุมตนเองลง บุคคลที่มีพฤติกรรมร่วม จะมีสภาพจิตที่ตื่นเต้น และสิ่งนี้จะมีอิทธิพลเหนือเหตุผล หรือ ความคิดเห็นที่เป็นเรื่องของผิดชอบชั่วดี เกิดความรู้สึกไม่สามารถบังคับ หรือ ควบคุมตนเองได้ เขาทำอะไรก็ทำตามเขาไป อยู่ในสภาวะตกบันไดพลอยโจน มีแนวโน้มที่จะทำตามเสียงส่วนใหญ่ของกลุ่มมากกว่าความคิดเห็นของตนเองตามปกติ (อ้างจาก นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2521)

Allport นักจิตวิทยาสังคม ได้ให้ทัศนะว่า พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มจะทวีความรุนแรงมากกว่าพฤติกรรมที่เขาอยู่ตามลำพัง ซึ่งเป็นลักษณะทางจิตวิทยาเช่นเดียวกัน โดยปกติคนเรามักไม่กล้าทำอะไรตามลำพัง แต่พอได้เพื่อน ได้คู่หู ได้สมัครพรรคพวกก็ยิ่งมีความกล้าในพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่กล้าทำตามลำพัง

ความจริงอีกประการหนึ่งที่เร้าเร้าให้ผู้คนในกลุ่ม บ้าคลั่งทวีความรุนแรงของอารมณ์ให้มากขึ้นก็คือ เสียงอันอึงออลของผู้คนเช่น กูตะโกน โห่ฮา ปราบมือ หวีดร้อง และความมืดของค่ำคืนจะเพิ่มความรุนแรงให้แก่ปฏิกิริยาของกลุ่มมากกว่าในเวลากลางวัน เพราะเวลากลางวันผู้คนยังเห็นหน้าค่าตากันอยู่จะทำอะไรก็รู้สึกกลัวคนอื่นจะเห็นว่าเป็นใคร เลยยังไม่กล้าเท่าที่ควร (อ้างจาก ฉลอง ภิรมย์รัตน์, 2521)

- การควบคุมฝูงชน

การควบคุมฝูงชนโดยปกติแล้วต้องพยายามไม่ใช่กำลัง นักสังคมวิทยาได้เสนอแนะวิธี
การในการควบคุมฝูงชนไว้ดังนี้

- แยกบุคคลที่เป็นตัวการเริ่มแรกออกไปเสียก่อนที่ฝูงชนจะฉุนก้ำก้างแน่น
- ระหว่างที่ตั้งต้นการชุมนุม คือ มีการเดินไปมาควรแยกฝูงชนออกเป็นหน่วยย่อย ๆ
- แยกหัวหน้าออกไปโดยไม่ใช่กำลัง
- ดึงดูดความสนใจของฝูงชนออกไปที่อื่น
- พยายามไม่ให้ฝูงชนที่เกิดขึ้นไปรวมพลกับฝูงอื่น ๆ

(อ้างจากบรรพต วีระสัย, 2519)

- การแพร่ระบาศทางอารมณ์

เรามักจะพบการแพร่ระบาศทางอารมณ์ ในปรากฏการณ์หลายอย่างที่มีความสัมพันธ์
กัน ซึ่งรวมทั้งพฤติกรรมในฝูงชน ความแตกตื่น ความหลงเชื่อของมกยของคณจำนวนมกย
ความบักคั่งในเรองไร้สาระ และควมมิจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปรากฏการณ์เหล่านี้และ
อื่น ๆ ซึ่งตื้นตื้นน้อยกว่ำ แสดงถึงสภาพจิตตื้นตื้น(Common mood) สภาพจิตตื้นตื้นที่รู้สึกกันทั่ว
ไปในกลุ่มบุคคลนี้จะมีอิทธิพลเหนือควมมิจิตตื้นตื้นและการกระทำของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์นั้น
ช่วยให้เกิดการกระทำบางอย่าง และห้ามการกระทำบางอย่างมิให้เกิดขึ้น เราจะเห็นลักษณะนี้
ได้ชัดในฝูงชนที่แสดงถึงอาการเคียดแค้นประท้วง เหตุการณ์บางอย่างซึ่งคณทั่วไปไม่เห็นด้วย
อย่างไรก็ดีในเหตุการณ์ปกติธรรมดา ลักษณะนี้ก็มียู่เหมือนกัน เช่นในพิธีการทางศาสนา
ซึ่งคณเคร่งเครียด ต้องการสร้างควมศักคิสิทธิ์ ในงานเลี้ยงซึ่งสนุกสนอนกันจริง ๆ เราจะรู้
สึกว่า ควมรู้สึกเป็นทางการ และควมสำรวมคณจะหมดไป คณคณจะรื่นเริงและการกระทำ
อะไรบางอย่างซึ่งปกติแล้ว จะหักห้ามใจไว้

บุคคลที่ติดต่อกันสังสรรค์กันในกลุ่มจะรู้สึกอะไรบางอย่าง “อยู่ในอากาศ” ซึ่งทำให้
สภาพจิตตื้นตื้นเหมือน ๆ กัน บุคคลจะรู้สึกประทับใจ เมื่อสังเกตเห็นบุคคลอื่นมีอาการเคลื่อนไหว
ไหว แสดงควมรู้สึกออก และทำให้เกิดบรรยากาศทางอารมณ์ ควมรู้สึกส่วนหนึ่ง จะแสดงออก
มาโดยทางคำพูด โดยเฉพาะจากการแสดงท่าทีและอาการต่าง ๆ ประกอบเสียงย้าหนักเบาของ
ผู้พูด ควมเร็วในการพูด นัยน์ตาทที่แสดงควมหมย ควมเร็วและจ้งหวะในการหายใจ การ
แสดงท่าทางต่าง ๆ การเปลี่ยนสีหน้า ควมเข้มขัน และเหงื่อตามร่างกาย ควมรู้สึกจะ
ปรากฏออกมา และสังเกตเห็นได้ในพฤติกรรมที่แสดงออกมา และในสิ่งที่พูด บุคคลทุกคนมีส่วน
ช่วยสร้างบรรยากาศทางอารมณ์นี้ เพราะว่าได้แสดงควมรู้สึกของตนออกมา บุคคลทุกคน
จะรู้สึกอิทธิพลจากคณอื่น เพราะว่าได้สังเกตเห็นควมรู้สึกของคณอื่น ซึ่งทำให้คณพลอยกระ

ทบกระเทือนไปด้วย ทุกคนมีส่วนช่วยในการแสดงออก ตอบสนอง และสนับสนุนซึ่งกันและกัน บุคคลที่ตกอยู่ในห้วงบรรยากาศทางอารมณ์ จะรู้สึกพร้อมที่จะกระทำการในทางหนึ่งทางใดลงไป แรงดันบางอย่างจะถูกเร่งเร็ว และบางอย่างจะถูกกดไว้

สำหรับบุคคล ซึ่งมีการติดต่อสังสรรค์ระหว่างกัน และพร้อมที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดลงไป เพียงแต่สังเกตเห็นผู้ใดผู้หนึ่งทำอะไรลงไป จะทำให้แรงดันของเขาระเบิดออกมา บุคคลที่ตื่นกลัว และพร้อมจะหนีทันทีเมื่อเห็นคนอื่นวิ่ง บุคคลที่อยู่ในสภาพจิตตื่นตัวเหมือนกัน จะทำอะไร เอาอย่างกันโดยไม่รู้สึกตัว ในพฤติกรรมที่แพร่ระบาด บุคคลมักจะทำอะไรเหมือนกัน แทนที่จะมีการแบ่งงานกันทำอย่างแน่นอน แม้ว่าจะมีการแบ่งงานกันบ้าง เช่นในฝูงชนที่กำลังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง การแบ่งงานนี้ก็กันไปเพียงเลา ๆ แรงผลักดันใหญ่ ก็คือกระทำการอย่างเดียวกัน การตอบสนอง และกระทำการอย่างเดียวกันช่วยหนุนให้สภาพจิตตื่นตัวขึ้นอีก

- องค์ประกอบของการแพร่ระบาดทางอารมณ์

1) จิตอยู่ในสภาพที่ถูกชักจูงได้ง่าย ในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนบุคคลจะหันหน้าหาผู้อื่น เพื่อดูตัวอย่าง ความตึงเครียดทางอารมณ์ที่มีอยู่แล้ว ทำให้บุคคลพร้อมที่จะทำตามบุคคลอื่น เพราะว่า ความตึงเครียดทางอารมณ์นี้ทำให้ความรู้สึกตัวลดน้อยลง บุคคลซึ่งตกอยู่ในความกลัวจะมีความรู้สึกไวต่อสัญญาณอันตรายและจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ลงไปทันทีเมื่อเห็นทางที่จะหลีกเลี่ยงความกังวลใจนั้น ในขณะที่เดียวกัน เขาจะลืมสิ่งอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อม บุคคลที่ตกอยู่ในสภาพถูกชักจูงได้โดยง่ายจะขาดวิจารณญาณ จิตสำนึกของเขาจะถูกครอบงำด้วยความตึงเครียด และจะบอกไม่ได้ว่าการกระทำอย่างไรจะมีผลดีผลร้ายอย่างไร

2) จิตอยู่ในสภาพถูกกระตุ้นได้ง่าย บุคคลซึ่งมีบุคลิกต่างกันจะถูกชักจูงได้ง่าย และความรู้สึกตัวจะลดน้อยลง ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในหมู่บุคคลซึ่งแสดงอาการตื่นตัว และมีการกระทำรุนแรงมากกระทบใจ

3) มีประสบการณ์เช่นเดียวกัน การแพร่ระบาดทางอารมณ์จะเกิดขึ้นเฉพาะในหมู่บุคคลซึ่งมีความโน้มเอียง และความเป็นมาเบื้องหลังเหมือนกันเท่านั้น ความตื่นตัวในฝูงชน ไม่แรงพอที่จะชักจูงคนนิโคกรั่ว ๆ ไปให้เข้าร่วมกับพวกคิวกาว่า ที่พร้อมใจกันทำการแขวนคอนิโคกรั่วโดยพลการ ความนิยม และความคลั่งไคล้ชั่วครู่ มักจะเกิดขึ้นกับคนบางชั้นหรือบางพวกซึ่งมีความต้องการทางอารมณ์และทัศนคติบางอย่างเหมือนกัน การแพร่ระบาดทางอารมณ์จะไม่เกิดขึ้นในกลุ่มผสม ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายชั้น ความเป็นมาและฐานะการศึกษาต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ตามในหมู่คนมาก ๆ เราอาจจะพบความคล้ายคลึงกันในบางเรื่อง ความตื่นตัวเป็นส่วนรวมจึงอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีนี้

ความสำคัญของการแพร่ระบาดทางอารมณ์

ความสำคัญทางสังคมของการแพร่ระบาดทางอารมณ์ อาจสรุปได้ดังนี้

- 1) การแพร่ระบาดทางอารมณ์ ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางจิต ในเมื่อเป็นการยากที่จะทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมโดยวิธีอื่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้มีรากฐานอยู่บนอารมณ์อย่างเดียวกัน ซึ่งทุกคนรู้สึกมีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และทุกคนมีความเข้าใจเหมือนกัน ไม่ใช่เนื่องมาจากกฎเกณฑ์ และโครงสร้าง ของกลุ่มที่แน่นอน โดยปกติแล้วกลุ่มที่เกิดขึ้นเช่นนี้มักจะมีอายุอยู่ชั่วคราว อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดทางอารมณ์จะช่วยสนับสนุนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มที่เกิดขึ้นแล้ว ช่วยให้เกิดความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวและกำลังใจในการทำงาน
- 2) ในกลุ่มคนซึ่งดำรงอยู่ได้ เพราะการแพร่ระบาดทางอารมณ์ วินัยมักจะต่ำ มีการส่งเสริมให้ระบายความกดดันภายในและอนุญาตให้แสดงพฤติกรรมนอกแบบแผน ในการชุมนุมของพวกคลั่งศาสนา ผุ้ชนและชุมนุมอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน มักจะมีการพยายามปลุกปั่นอารมณ์ของแต่ละบุคคลปล่อยให้เป็นอิสระจากการควบคุมตามธรรมดา การแพร่ระบาดทางอารมณ์ มักจะทำให้บุคคลหมดความรับผิดชอบ และการควบคุมตนเอง เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะหาทางป้องกันมิให้ความตื่นตันส่วนรวมซึ่งเกิดขึ้น เมื่อมีการแตกตื่นรวมทั้งการชุมนุมของฝูงชนที่เต็มไปด้วยอารมณ์นำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อความเสียหาย
- 3) ขอบเขตของการแพร่ระบาดทางอารมณ์ มิได้ถูกกำหนดโดยความใกล้เคียงทางร่างกาย หรือแม้แต่การเป็นสมาชิกในกลุ่ม แต่อยู่ที่ความสามารถในการติดต่อถึงกัน ความรู้สึกอาจกระจายโดยผ่านทางสื่อติดต่อมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ทำให้คนทั้งชาติรู้สึกตื่นตัน ผลักดันให้ตัดสินใจปัญหาการเมืองเกี่ยวกับสงคราม หรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้ไม่เห็นด้วย ผู้นำอาจรู้สึกถูกบังคับให้ปฏิบัติตามความรู้สึกตื่นตันของประชาชน ความโน้มเอียงที่จะรายงานข่าว ทำนองโลดโผน ตื่นเต้นมักจะเพิ่ม “ความกระวนกระวาย” ให้มากยิ่งขึ้นอีก (อ้างจากประเสริฐ แยมกลิ่นพุง, 2509)

บทสรุป

ในบทนี้ได้กล่าวถึง ความหมายของกลุ่มที่แท้จริงและกลุ่มที่มีความหมายทางจิตวิทยาว่าจะต้องประกอบด้วย ลักษณะของการเป็นกลุ่ม จึงจะนับว่าเป็นกลุ่มที่แท้จริงได้ การแบ่งชนิดของกลุ่มสามารถแบ่งได้หลายประเภท และแต่ละประเภทก็มีลักษณะสำคัญที่น่าสนใจแตกต่างกัน รวมทั้งการรวมกลุ่มของคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากการรวมกลุ่มประเภทอื่น ๆ นั่นคือการรวมกลุ่มของฝูงชน ซึ่งเรียกว่า พฤติกรรมร่วมของฝูงชน และการแพร่ระบาดของอารมณ์ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นร่วมกับพฤติกรรมร่วม

คำถามท้ายบท

1. กลุ่มที่มีความหมายทางจิตวิทยา จะต้อง มีลักษณะอย่างไรบ้าง
2. ทำไมมนุษย์จึงต้องเข้าไปร่วมกลุ่ม และเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
3. จงกล่าวถึง การแบ่งชนิดของกลุ่มมาโดยละเอียด
4. กลุ่มปฐมภูมิ และ กลุ่มทุติยภูมิ มีความสำคัญอย่างไร
5. พฤติกรรมร่วมของฝูงชนคืออะไร และมีลักษณะสำคัญอย่างไร
6. เมื่อเกิดพฤติกรรมร่วมขึ้นแล้ว เราจะมีวิธีการควบคุมฝูงชนอย่างไร